

KUKA KUUNTELEE KÖYHÄÄ?

Muistio

24.11.2020

Kuka kuuntelee köyhää? Miten nykyiset palvelut kohtaavat huono-osaisten tarpeet

Muistion kirjannut Liisa Kytölä & Elina Pekonen (Sokra -hanke)

Tilaisuuden puheenjohtajana toimi Pohjois-Savon sosiaaliturvayhdistys Ry:n puheenjohtaja/Invalidiliiton järjestöasiantuntija Mika Saastamoinen.

Verkon keskusteluvastaavana Sokra -hankkeen Itä-Suomen aluevastaava Elina Pekonen.

Tervetuloa

Päivä järjestettiin yhdessä Sokra -hankkeen ja Kuka kuuntelee köyhää -verkoston kanssa.

Hankkeen päätoteuttajana toimii Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos ja osatoteuttajana Diakoniamattikorkeakoulu, joka on

Lapsuuden elinolojen yhteydet aikuisuuden hyvinvointiin,

Tiedeasiantuntija FT Marko Merikukka, Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö

- Tutkimuksessa keskitytään elintasoulottuvuuteen.

- Terveys on hyvinvoinnin perusedellytys.

- Tutkimuksen tulokset kertovat keskimääräisen nuoren tarinan. Lisäksi jokainen lapsi elää elämänvaiheen omassa historiallisessa ajassaan ja paikassaan, siksi tulosten yleistämisessä oltava varovainen.

- Tärkeää tutkia, kuinka voidaan tukea lasta elämänsä elämänvaiheissa. Tarvitaan lisää tietoa ja vaikuttavat, riittävät, ehkäisevät ja oikea-aikaiset palvelut. Kokonaisvaltaisuuden ymmärtämisen tärkeys. Tarvitaan tietoa vielä esim. vanhempien somaattisten sairauksien yhteydestä lapseen. Tämä oli tavallaan vasta kartoitettavaa tutkimusta, keskustelun avaus. Tarvitaan tietoa syys-seuraussuhteista.

Yleisöstä kommentti siitä, että kun perheen aikuisilla on haasteita, niin perheen lapset pitäisi ottaa lakisäätöistäkin huomioon. Tämä on vähän unohdettu. Mikä käsitys Markolla, onko lapset huomioitu? Ei voi väitöstutkimuksen perustella vastata onko näin, mutuna, että petrattavaa olisi.

Taidetuokio, Tieranniementien elämänsäviännös, esiintyjä **Kaisla Pirkkalainen**

Köyhyyden kokeminen, kokemusasiantuntijoiden paneelikeskustelu

Millaista köyhyyttä olette kokeneet?

-Pekka: Päihdepuolen kokemusasiantuntija. Lapsuus niukkaa. Äiti yksinhuoltaja ja meiltä oli kolme poikaa. Rahat menneet juomisen myötä, asunnottomuuttakin ollut välillä, ulosotossa välillä, nyt työkyvyttömyyseläkkeellä. Jossain välissä oli yrittäjä ja silloin meni hyvin. Alkoholismi ollut se suurin tekijä köyhyyden taustalla. Lapsuudessa myös niukkaa, yksinhuoltajaperheessä kasvanut. Ollut ulosotossa. Nyt velaton mies, tulee toimeen.

-Teppo: Lapsuuden perheessä kahdeksan henkeä. Isä oli alkoholisti. Eniten köyhyyden kokemusta lapsuusajalta, jolloin myös häpesi köyhyyttä. Vaikuttanut myöhempään elämäänkin, on ollut näyttämisenhalua, että pärjää. Jossain vaiheessa meni hyvin, toimi yrittäjänä, sitten päihdeongelma

KUKA KUUNTELEE KÖYHÄÄ?

ryöstäytyi ja vei köyhyyteen. Ollut perustoimentulotuella, työtön ja köyhä. Nyt ollut jonkun vuoden töissä ja saanut velkajärjestelyn jälkeen taloutta kuntoon.

-Soile: Lapsuudesta asti köyhä. Työkyvyttömyyseläkkeellä.

Millaisia tukipalveluita saaneet?

-Pekka: Kaikenlaisia ollut, toimeentulotuki, asumistukea saa edelleen, päihdetukimuotoja, (kuntoutusta ja katkoja), sosiaalitukea, diakonilta tukea ja pelastusarmeijalta. Tukijärjestelmien osalta pitää tietää ja osata hakea, palveluista pitää itse tietää tai joltain kuulla. Monivuotinen köyhyys tuonut oppia. Sosiaalisesta luototuksesta kokemuksia, ei tarvinnut silloin toimeentulotukea. Tätä kautta pääsi pois velkakierteestä ja sai maksettua velat. Tieto sosiaalisesta luototuksesta tuli puskaradion kautta. Tarvetta olisi monella velallisella. Olisi hyvä puhua enemmän, mistä saa apua.

-Teppo: Lapsuuden aikaiset tukimuodot eniten mielessä, vähävaraisten lapset saivat anoa vaatteita (ei tiedä mistä ne tuli), sai kirkkaan oranssin toppatakin, joka näkyi kirkolle asti. Tämä oli häpeällistä.

Vapaaoppilaana keskikouluaikana, oma kastinsa. Aikuisena soskun palvelut, toimeentulotuki, päihdepalvelut, KYS:in päivystyksen palvelut, maksusitoumuksella eri hoitoja. Palvelujen eteen pitää tehdä töitä, mutta kun oli aikaa, niin oppi kyllä järjestelmän pelisäännöt.

-Soile: Nyt tukiasunto, ennen sitä asuin vuokra-asunnossa. Nyt toisen kerran edunvalvonta myös. Olen tällä hetkellä avotöissä. Päiväbudjetti 10 euroa.

Asuminen, mitä haasteita ollut siinä?

-Pekka: Asuminen ollut haasteellista, ei ole aina ollut asuntoa, kun on jäänyt vuokria rästiin. Eroja on ollut useita alkoholismien takia, asunto jäänyt yleensä naiselle. Asuntojen hinnat aivan liian kalliita, kun tulot ovat pienet. Vuokrat aivan ylisiuria. Asuntoja pitäisi alkaa säännöstellä uudelleen. Erotilanteet olleet pahimpia, kun pitänyt lähteä, aina on kuitenkin löytynyt asunto kaverin luota ja saanut suht äkkiä asunnon.

-Teppo: On ollut juuri ja juuri varaa kaupungin asuntoon, oppinut elämään käteen jäävällä rahalla, sai reilu 500 euroa aina kuussa käteen. Sosiaalitukien vaihtelut eivät ole sinällään vaikuttaneet, kun olen oppinut elämään tuon summan kanssa. Yksi pieni lipsahdus sattui ja yhden kuukauden jälkeen meinasi asunto mennä, mutta yksi hanke tuli auttamaan.

-Soile: Asui äidin kanssa ensin pitkään, 10 vuotta yksin ja nyt tukiasunto, ei tietoa mitä tapahtuu huhtikuun jälkeen, kun asunto menee alta. Pelottava tilanne, ei ole suunnitelmia.

Lapsuus?

-Soile: Kuopiosta, eka 6 vuotta äidin kanssa mummin ja ukin luona, 1990 Niku asunnolle, äidin kanssa 23-vuotiaaksi, sitten Tampereelle ja takaisin Kuopioon. Monenlaisia haastavia tilanteita elämän aikana. Oliko pienenä kaikki mitä tarvitsit? Ei ollut, nyt vielä kaipaen mummin ja ukin pottupeltoja. 2-vuotiaana nähnyt isänsä viimeksi.

-Teppo: Köyhyyskokemus on lapsuudesta, 4-vuotiaana muutto pienelle tehdaspaikkakunnalle, siellä näkyi se erottautuminen köyhinä, vaikka oli tehdaslähiö. Ei näkynyt kiusaamisena, mutta itselle jäi näyttämisen halu. Kuopioon muutto, tarve näyttää omaa taloudellista pärjäämistä. Isossa kuvassa turvallinen ja mukava lapsuuskokemus, vaikka isä olikin päihderiippuvainen.

-Pekka: Syntyi Tuusulassa, isä alkoholisti, vanhemmat erosivat, kun olin 2 v, äidin kanssa asui, muutto Kuopioon, hyvin niukkaa lapsuus. Äiti meni myöhemmin naimisiin ja syntyi yksi veli lisää, maatila oli hetken aikaa, muutto kaupunkiin. Päihteitä ei kotona käytetty, sen jälkeen, kun isä oli muuttanut Ruotsiin. Sitten

KUKA KUUNTELEE KÖYHÄÄ?

isoveljet rupesivat käyttämään ja minäkin sitten. Kävin ammattikoulutkin kuitenkin.

Lapsuuden joulumuistot?

-Teppo: Pääosin hyviä, isä ei juonut jouluna. Se oli meille iso juttu.

-Pekka: Joulukuoli mukavaa aikaa, pöytä oli koreana. Nyt on yksinäinen, A-killan leirille joulunaikana. Tulee mukava tästäkin joulusta.

-Soile: Yhtenä jouluna kävi pukki.

Kysymys yleisöstä: Onko kehittämissajatuksia siitä, miten palvelujärjestelmä olisi voinut tukea paremmin tässä matkan varrella? Mitä olisi pitänyt tehdä toisin? Sitten köyhyyden kokemuksesta. Elämä kuulostaa olleen ennakoimatonta, miten voi suunnitella tulevaisuutta?

-Pekka: Kelan pitäisi tehdä asiakkaalle kokonaisvaltainen tarkastelu, kun tulee asiakkaaksi, mikä on hänen tilanteensa. Antaa sitten ne kaikki mahdolliset tukimuodot, tarjota niitä. Tilanteen muuttuessa, tehtävä tarkastelu uudelleen, ei joka kuukausi kuten nyt. Vaikea on ennakoita, kun ei ole tuloja, lottovoiton haaveiluksi menee. Pienikin vastoinkäyminen tekee ison loven.

-Teppo: Kokemusasiantuntijan käyttö velkasaneerausissa, olisi yksi tuttu ihmeinen koko pitkän tukimatkan ajan vierellä. Syrjäytymisuhan alla tai syrjäytyneellä yksi tukihenkilö kaupungin nimeämänä, joka kulkisi koko ajan mukana eri palveluissa ja verkostoissa... virkailijat vaihtuvat. Sosiaalipuolen palveluita hakiessa etenkin kehottaa hakemaan henkilökohtaisen virkailijan, että ei tarvitse montaa kertaa kertoa taustoja – yhden luukun periaate. Ennakointi, kun sama summa tuli aina tilille, niin oppi kyllä ennakoimaan ja pärjäämään sillä. Vaatteiden ja muiden tavaroiden ostaminen käytettynä, voi ostaa vaikka joka päivä farkut.

-Soile: Edunvalvojan kanssa pitäisi nähdä joka kuukausi tai joka toinen. Ennakointi, pitäisi miettiä edunvalvojan kanssa, että mitä voi hankkia.

Kysymys yleisöstä: Mikä on kannatellut elämässä?

-Pekka: Ei osaa sanoa, mikä kannatteli aiemmin, viina kai. Työteliäs olen ollut, selvinä kausina rakentanut elämää. Nyt 5 vuotta raittiina, raitistumisen jälkeen kannatteleva voima on ollut elämä itse, henki olisi lähtenyt, jos olisi jatkanut. Vaikka on köyhä, voi löytää joka päivästä ilon pipanat, jotka kannattelee. Nyt mukana alkoholityössä, muita auttamassa. Elämä itse on kannatteleva voima.

-Teppo: Saman suuntaiset ajatukset. Sopeutumiskyky, tilanteen mukaan yrittänyt mennä. Vertailu auttanut, aina on joku huonompiosainen, itsellä on kuitenkin katto pään päällä eikä tarvitse luoteja väistellä. Päihdetyössä mukana, kuoleman pelko ei raitistuta ketään, elämän nälkä voi raitistaa. Positiivinen mieliala kannattelee.

-Soile: Suomalainen sisu (Haastattelija jatkaa kysymällä Soilelle puhjenneesta diabeteksestä.) Soile: 07 puhkesi diabetes, välillä ei riittänyt rahaa sekä ruokaan että lääkkeisiin. Nyt korona-aikana ei ole ollut työssä, päiväbudjetti tippui reilusti.

Häpeän kokeminen, onko ollut?

-Teppo: Lapsuusmuistoihin liittyy. Juomisaikana ei köyhyys hävettänyt vaan muut asiat, lisäksi päihde turruttaa häpeää. Köyhän ei tarvitse köyhältä näyttää, jos niin ei halua.

-Pekka: Köyhyys hävetti nuorempana, kouluaikana kaikilla oli hienot talvivaatteet ja itsellä äidin tekemät

KUKA KUUNTELEE KÖYHÄÄ?

haalarit. Varmaan jokin sisäinen häpeä on ollut, kun rahaa on saanut, niin on halunnut näyttää, pöytä koreaksi... Ei ole köyhyyttä hävennyt, mutta humalaa ja toilauksia kyllä.

-Soile: Ei ole hävettänyt köyhyys

Kysymys yleisöstä: Miten näette sote-kehittämistyön, onko näkyvissä valoa, mitä ajatuksia?

-Pekka: Päihdepalveluita jos ajattelee, niin kuntien velvollisuus, mutta järjestöt hoitavat. Jos saadaan sote-järjestelmään ja tukee riittävät tuet, niin saattaa toimia. Kehittämistäasteella oleva juttu. Vaikea sanoa.

-Teppo: Esim. jos ajattelee päihdepuolta niin, toivottavasti isommassa yksikössä olisi mahdollisuus hajauttaa palveluita esim. lähikuntiin. Näen mahdollisuutena.

Mitä haluatte elämältä?

-Soile: Haaveilee pleikkarista, 530 euroa maksaa. Pitää säästää.

-Teppo: Hyvälaatuinen elämä toiveena, se ei ole tuloista tai menoista kiinni. Köyhille terveisiä, että eläkää rikkaasti – elämänlaatu hyvä.

-Pekka: Kaikki mielenterveys- ja päihdeongelmasta kärsivät pääsisivät heti itselleen räätälöityyn hoitoon.

Yhteenveto ja kiitossanat, Kansalaistoiminnan koordinaattori Laura Meriluoto, Sirkkulanpuiston toimintayhdistys ry

- Mielenkiintoinen ja hedelmällinen iltapäivä ollut, on saatu kuulla tutkittua tietoa ja kokemustietoa.

Osoittaa hyvin sen, miksi kokemusasiantuntijuudella on koko ajan vahvempi paikka suomalaisessa keskustelussa. Se tuo elämänmakuisen lisän, mitä ei välttämättä tavoiteta tutkimuksella. Tutkimus taas voi tehdä isosta aineistosta johtopäätöksiä - vuoropuhelua toivoisi syntyvän enemmän.

- Marko Merikukan esityksestä jäi erityisesti mieleen se, että ehkäisevään työhön syytä panostaa enemmän kunnissa, varhaisessa vaiheessa tukea lapsille ja perheisiin, joissa vanhemmilla ongelma (lakisääteinen velvollisuus myös). Voivottelun tilalle tietoon perustuvia toimenpiteitä ja tätä ei voi liian paljon korostaa. Tietoa pitäisi pystyä konkreettisesti hyödyntämään, silloin kun tehdään päätöksiä ja kehitetään palveluita. Kokonaisvaltaisuus myös, kun apua ja tukea tuodaan, perhe ja ihminen nähtävä kokonaisuutena, eikä erillisinä ongelmina.

- Taidetuokiosta jäi erityisesti mieleen se, että elämä ei ole latteuksia. On olemassa elämänmakuisia tarinoita. Myös Flingasta hyvä kommentti: Aina löytyy neuvoja, mutta löytyykö apua?

- Kokemusasiantuntijoiden paneeli: Pekka sanoi, että kaikki pitää itse tietää tai kuulla kaverilta - miten tieto saataisiin ihmisten saataville paremmin, eikä niin, että se pitää aina itse löytää. Näin voidaan varmaan myös ehkäistä ongelmia, ymmärrettävällä muodossa olevalla tiedolla. Kokonaisvaltaisen tilannekuvan ottaminen haltuun, asiakkaan koko elämä ei oikein ole minkään yhden palvelun hallussa, pitää hakea tukia eri palveluista. Olisi edes se yksi tuttu henkilö, joka kulkee sun rinnalla eri palveluissa. Tätä työtä paljon järjestökentällä tehdään. Henkilökohtainen kontakti tarvitaan, että voidaan kokonaisvaltaisesti ottaa haltuun. Sote-uudistus: hoitoon pääsyn helpottuminen ja nopeutuminen toiveena. Antoisa keskustelu.

Youtuben oma keskustelupalsta on suljettu tilaisuuden aikana.

KUKA KUUNTELEE KÖYHÄÄ?

Flinga -sovelluksen avulla päästiin jakamaan etäosallistumisen tunnelmia sekä laittamaan kysymyksiä ja kommentteja puhujille tilaisuuden aikana.

selaimessa liittymislinkkiä: <https://flinga.fi/s/FFS2GGC>

Kannustettiin osallistumaan keskusteluun myös somessa hashtageilla
#tulevaisuudensote #niukuudennoidankehä #3kKuopio #osallisuus #Kuopio